

I Norge har skolehaverne fået nyt liv med projektet »Levende skole«. Tiltaget er en delvis succes, for skolehaven kræver omsorg og engagement, men når det lykkes, er den en pædagogisk oase.

Skolehaven giver livsappetit

Som landskabsarkitekt er min vision om en skolehave en have, der gennemsyrrer hele skolegården og gerne også naboejendommene og lokalmiljøet. For først da bliver skolegården en rigtig skolehave. Jo flere mennesker, der er involveret i haven, jo bedre. Der er mindre hærværk, bedre vedligeholdelse, flere forskellige aktiviteter og planter. Og sidst, men ikke mindst, er der et fællesskab, hvor man viser omsorg for sine omgivelser og dermed også omsorg for sine medborgere og sig selv.

I denne have er der urter og blomster ved indgangen, frugt på træerne, spiselige bær på buskene, grønsager i bedene og kompost på en skyggefuld plads. Nogle steder er der væksthuse til dyrkning af småplanter, høns ikke alene for æglægningen, men også for hyggens skyld, og damme med massevis af haletudser. Skolehaven kan give sommerjobs til de unge, og den kan finansieres ved at sælge skolehavens produkter. I skolehaven skal der være plads til bedsteforældre og småbørn fra de omkringliggende børnehaver.

Virkeligheden er dog ind i mellem en anden. En skolehave er levende, og den har brug for pleje og omsorg for at overleve og udvikle sig. I 2005 undersøgte jeg, hvordan det var gået med de første 20 skole-

lehaver, som var blevet planlagt på skolehavekurset. Nogle af dem var visnet og var blevet nedlagt. Andre steder havde man stadig en lille have i brug. Men der var også steder, som var blomstret op og havde udviklet sig til lokale oaser.

Fra drøm til virkelighed

At drømmen om en skolehave ikke er utopi, viser Sander Skole, hvor drømmen om et mirakel blev til virkelighed.

Sander Skole, en lille skole med ca. 120 elever, er et af pragteksemplerne, når det gælder skolehaver. Skolelederen og to lærere fra skolen deltog i et af de kurser, som blev afholdt i forbindelse med projektet »Levende skole«. Det har været af stor betydning, at skolelederen var positivt indstillet over for haven, for det har betydet bevilling af både undervisningstid, penge og plads til havearbejdet. Skolehaven blev nemlig skolens indsatsområde, takket være skolelederens interesse.

Det er lykkedes skolen at leje et 400 m² stort jordstykke på naboejendommen, og forældre og virksomheder i byen er gået sammen om at bidrage med penge og arbejde til væksthuse. I væksthuse er der et rum med vækstlys og plads til at så og prikle

TEKST OG FOTOGRAFIER:

MARIANNE LEISNER, LANDSKABSARKITEKT, GAIA TJØME

småplanter. Her er det vældigt populært for børn at være i marts måned, når det er surt og koldt ude. I maj sættes planterne så ud i de enkelte drivhuse, som gartneren har sat op. I juni er der marked med salg af småplanter til forældre og alle øvrige interesserede, og på den måde finansierer skolehaven sig selv. En del småplanter bliver gemt til brug i skolehaven og i blomsterbedene rundt om på skolen.

Børnene er stolte

Skolehaven bliver gødet med husdyrgødning og kompost. I alle klasseværelser er der en kompostspand til madaffald, som varmkomposteres og derefter eftermodnes med haveaffald i havekomposten.

Skolehaven er formet som en stjerne med otte jordlodder. Her får hver førsteklasse sin del af stjernen, som de beholder alle de syv år, de går på skolen. På denne måde får man lavet sædskifte i den økologiske have, fordi klasserne dyrker forskellige typer planter hvert år. Lærerne bestemmer, hvad der skal dyrkes, da eleverne ikke kender til muligheder og begrænsninger i forhold til de enkelte sorter og arter.

Skolehaven bugner af grønsager, urter og blomster, og lærerne fortæller, at børnene ofte kommer i haven med forældre og bedsteforældre i weekender

og i ferier for at vise den frem. De er stolte! Om sommeren har forældrene i de enkelte klasser ansvaret for lugning og vanding. Om efteråret er der masser af forskellige grønsager, som bliver brugt i skolekøkkenet, og hele efteråret igennem er der friske og farverige blomsterbuketter i alle klasseværelser og på lærerværelset.

Mager fjeldjord blev til frodig oase

En anden af solstrålehistorierne er Sollia Skole, der ligger 800 meter over havet ved foden af Ronderne – et af Norges store fjeldområder, hvor der primært vokser fyr, fjeldbirk og lyng.

På skolen går der kun 18 elever, og i forbindelse med et kunstprojekt i bygden skulle kunstneren Elin Sørensen og jeg hjælpe skolen med at få etableret en skolehave. Lærerne var motiverede, men klima- og jordbundsforhold var en begrænsende faktor. Eleverne fik til opgave at tegne deres drømmehave. Dem tolkede vi, så godt vi kunne, og brugte dem som grundlag for en skitse af haven. Haven skulle bygges af lokale materialer, og eleverne skulle være med til alle arbejdsopgaver.

Træer blev fældet, og tømmeret brugt til plantekasser. Det yderste af tømmeret blev brugt til at ind-

MARIANNE LEISNER er uddannet på Norges Landbruks-høyskole. Hun arbejder i tegnestuen Gaia Tjøme med økologisk have- og landskabsplanlægning, permakultur og kursusvirksomhed. De seneste 10 år har hun arbejdet med skolens uderum og skolehaver, og hun er en af igangsætterne bag projektet med at få skabt interesse for skolehaver i hele Norge. Hun er forfatter af bogen »Villrosene – økologi i hagen« (Landbruksforlaget, 1996) og medforfatter af bogen »Skolehagen« (Landbruksforlaget, 2000).

hegne haven som beskyttelse mod får og vilde dyr. Fåregødning fra en gård i nærheden blev brugt til at gøde den magre fjeldjord, og mask fra et lokalt ølbryggeri blev hentet og blandet i jorden for at berige den med mere organisk materiale. Småplanter blev sået i vindueskarmen i klasseværelserne, og mange elever fik stauder, buske og træer med hjemmefra.

Vi planlagde et døgn i juni, hvor alle skulle være med til at anlægge skolehaven: elever, forældre, lærere og os to projektledere. Det var en stor oplevelse at forvandle et område af skolens magre og døde udeareal til en frodig oase. Skolelederen sagde, at han ikke havde troet på, at det ville lykkes, men i løbet af andendagen var alt forandret, og da gik det op for ham, at det ville blive fantastisk.

Nu fortæller de fra skolen, at elever og forældre jævnligt har været i haven i sommer, og at skolehaven er den eneste farverige plet i bygden. Der har ikke været noget hærværk. Tværtimod er haven blevet et fint sted, skabt af mange hænder.

Haver udfordrer og udvikler

Skolehaver kræver en indsats fra alle involverede, og jo flere mennesker, der er med, jo mere robuste og flotte bliver de.

Skolerne må tage fat på sine asfalterede områder og få dem forvandlet til de frodige og frugtbare oaser, som børn har brug for for at kunne udvikle sig både psykisk og fysisk. For i virkeligheden har alle behov for en have.

Haven er fuld af metaforer, som hjælper os til at forstå og håndtere vores liv. Den er fuld af fysiske udfordringer, som kan holde vores børn i fysisk form. Den er fuld af spørgsmål om livets gåder, som kan udvikle vores forstand. Og den er fuld af de allerbedste råvarer, som kan give vore børn sund mad og god livsappetit.

Levende skole

I 1996–2000 fik skolehaverne i Norge nyt liv i forbindelse med det statslige projekt »Levende skole«, som var støttet af flere ministerier. Projektet skulle blandt andet stimulere lærerne til at bruge skolernes udenomsarealer til pædagogiske oaser, hvor man kunne dyrke haver, holde smådyr og lege naturlege. Der blev i den forbindelse udviklet flere kursuspakker, som gav de deltagende lærere kursuspoint. Et af kurserne var skolehavekurset, som fortsatte også efter, at projektet sluttede.

Kurset »Skolehaven som en tværfaglig læringsarena« afvikles over fire gange i løbet af halvandet år. Indtil nu har lærere fra mere end 50 skoler deltaget i kurset, og eksamen består blandt andet i at anlægge en skolehave på egen skole.

For lærerne er det yderst vigtigt at kunne forsvare pædagogisk at tage eleverne ud af klasseværelset og med ud i haven. Der er derfor blevet brugt en del tid på at finde ud af, hvordan skolehaveundervisningen kan tilfredsstille kravene til læring i de forskellige fag. I løbet af efteråret er læseplanerne blevet fornyet med »vidensløftet«, hvor det nye fag »mad og sundhed« på alle måder kan gennemføres i en skolehave. Derefter skal der kun en smule fantasi til at se, hvordan andre fag som matematik, historie, norsk, billedkunst og idræt også kan bruges i haven: Man kan måle afstanden mellem læggekartofler, veje udbyttet og dele det mellem eleverne i klassen, finde frem til planternes historie, lave skilte med tegninger af planterne og blive øm i kroppen af at grave en jordlod igennem.

Rapporten om skolehaveprojektet i Norge hedder »Levende læring – skolehaver i drift« og kan hentes på www.gaiarkitekter.no/tjome/ under »Tema«.